

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

CLAUDIU SPASICI

DESTINE PROGRAMATICE

**sm^{art}
PUBLISHING**

Cuprins

Cuvânt de mai înainte	11
I Regăsirea	15
Pierderea	27
Căutarea	34
II Regăsirea	53
Pierderea	61
Căutarea	70
III Regăsirea	79
Pierderea	89
Căutarea	102
IV Regăsirea	113
Pierderea	124
Căutarea	133
V Pierderea	144
Regăsirea	153
Căutarea	164
Pierderea	174
VI Regăsirea	186
Căutarea	198

VII	Pierderea.....	209
	Regăsirea.....	220
	Căutarea.....	227
	Pierderea.....	239
VIII	Regăsirea.....	249
	Căutarea.....	256
	Pierderea.....	268
	Căutarea.....	279
	Pierderea.....	290
IX	Căutarea.....	302
	Pierderea.....	313
	Căutarea.....	328
	Bibliografie.....	353

I

Regăsirea

23.04.2005

— De ce?

Nu întrebarea îl puna în dificultate, ci candoarea tonului. (Evenimentele se desfășoară pe munte, cu prilejul unei excursii organizate „tovărășește“ la sfârșitul săptămânii de lucru.)

Era limpede că fata așteaptă un răspuns la obiect, interogațiile ei vizând esențialul cu monomania matematicianului preocupat de exactitatea răspunsului, câtă vreme el, sconta pe frumusețea expunerii, demonstrația fiind chemată mai mult să ilustreze decât să elucideze.

— De ce, repetă ea sesizându-i stânjenea, continui să pretinzi că statutul de pictor te definește, din moment ce tu nu-ți exerciți talentul?

Strălucirea albastră a ochilor ei îl făcea să se simtă luat în colimator, chestionat sub prezumție de vinovăție.

— Adică, pe ce te bazezi? Cum ar fi zis Parizianu', interveni și Răzvan, chicotind.

— N-aș putea spune, replică el. Sau poate că pot în prea multe feluri, ceea ce-i totuna. Nu cred că o radiografie motivațională cu iz freudian ar elucida problema. În cele mai multe cazuri, contextul social și concursul de împrejurări sunt adevăratele ursitoare. Dovadă stă proliferarea meseriilor pozitive alese cel mai adesea în detrimentul aptitudinilor cu care ne-a înzestrat natura sau... moștenirea ereditară.

— Înțeleg unde bați. Vrei să aluneci pe panta accidentată a artistului ca inadapdat, victima societății de consum etc. etc., prezumă celălalt.

— Nicidecum, i-o tăie el scurt. Toate astea izvorăsc din istoria romanțată a biografilor cu veleități de romancieri. scornite cu scopul de a ostoi setea de melodramă a... ezită negăsindu-și termenul.

— Anumitor categorii, îl ajută ea concesiv.

— Da. Urăsc așa zisa „bio-istorie“ promovată de Irving Stone, preluată și transformată în clișeu de industria hollywoodiană – individul limfatic, chinuit de complexe propriilor neputințe ce sfârșește inevitabil prin autoextincție.

— Totuși, istoria artei e generoasă în a le oferi bibliografia necesară. Sau poate mă înșel?

Răzvan se amuza să pună paie pe foc. La prima vedere, individul făcea impresia intrigantului, amatorul de bășcălie, fericit ori de câte ori avea ocazia să râdă pe socoteala cuiva. În realitate, era un fin observator, știind să anime conversația cu ironii și provocări, ca niste impulsuri electrice ce scurtcircuitau pedanteria discursului.

Erau colegi la tipografia unde Toma fusese angajat recent pe postul de mașinist (*offset*-ist după noul idiom). Răzvan lucra ca tehnoredactor, iar Irina, completându-și insuficienta bursă de studentă la sociologie, făcea muncă de corectură cu juma' de normă. Excursiile pe munte constituiau prilejul ruperii de „binefacerile civilizației“.

Ceilalți doi tineri care-i însoțeau, Liviu, prietenul Irinei, și Adina, partenera lui Răzvan, plecaseră după lemne.

Discuția continuă cu întreruperi și ezitări, măreția decorului imprimându-i un aer superfluu de operă bufă.

— Desigur că te înșeli, replică Toma, întrerupându-se pentru a înteți flacara anemică ce nu reușea să aprindă vreascurile ude. („Scenă alegorică“, își spuse Răzvan). Însăși sintagma pe care ai folosit-o e contradictorie. Istoria e tocmai ceea ce arta încearcă să anuleze. Produsele ei, dacă pot să mă exprim

așa, sunt rezultatul unui proces de introiecție prin care artistul încearcă să valorizeze experiențele spirituale, conferindu-le o semnificație universală și atemporală. Căderea în istorie e tocmai pierderea legăturii dintre subiect și obiect, dintre experiențele exterioare și *interiorul* aflat îndărătul conștiinței. Biografia artistului n-ar trebui să suplinească ceea ce arta lui nu poate să reprezinte, înțelegi?

— Foarte vag. Te exprimi mult prea plastic pentru o minte de programator. Tot ce pot să decriptez e că, în viziunea ta, nu procesul tehnologic contează, căci trebuie să-i înțelegem prin operă și nu să înțelegem opera prin ei. Corect?

— Van Gogh spunea: „Când o femeie naște, îi admiri copilul și nu ridici fusta ca să vezi dacă e pătată de sânge!”.

Răzvan vru să mai adauge ceva, dar glasul strident al Irinei îl întrerupse.

— Băieți! V-ați îndepărtat de la subiect, apoi, către Toma, frumoasă eschivă – n-am ce spune...

— Haha, so what!? spuse Răzvan. Nu degeaba mâine-i Duminica Tomii, lasă băiatul să-și apere sărăcia și nevoile și...

— Da... Acordați-mi vă rog o dispensă specială cu care să mă legitimez în fața formalismului.

Întorcerea celorlalți doi companioni puse punct discuției. Adina, îmbujorată de efort, lăsă să-i cadă legătura de vreascuri, apoi se trânti epuizată lângă Răzvan.

— Dacă tot schimbarăm rolurile, ia du-te, fă, și adă trăsăcul! se răsti la el îngroșându-și glasul.

Înaltă, pietroasă, respirând prin toți porii o vigoare ce nu lăsa niciun dubiu cu privire la originea ei „sănătoasă”, fata impresionată prin prezența și voluntarismul unei atitudini care completau în chip armonios aspectul unui chip ieșit din canoanele estetice ale farmecului feminin, suplinind astfel lipsa grației, răpită de constituția athletică și o ușoară masculinizare a trăsăturilor, prea ferm conturate. Venise la oraș dintr-un sat de pe lângă Drăgășani. Cu ajutorul soră-sii al cărei bărbat era maistru la o importantă fabrică de rulmenți din Brașov, își găsisse

relativ repede un loc de muncă. În paralel, își termină liceul la seral și, după ce-și luă bacalaureatul, se înscrie la facultatea de drept. Reușind la examen, fu repede dezamăgită și după primul an se transferă la sociologie, devenind astfel colega Irinei.

La scurt timp, se stabilise între ele o amiciție trainică, cum se întâmpla cel mai adesea, pe baza deosebirilor de temperament. Irina credea că descoperă în prietena ei reprezentanta unei specii pe cale de dispariție. Individul atavic, în care tradiția trăia prin utilitatea ei vitală și nu doar ca o simplă colecție de prejudecăți, parodiate cu ocazia anumitor evenimente, printr-o coregrafie golită de semnificație. Confruntarea cu orașul și cu societatea modernă nu slăbise deloc trăinicia principiilor fundamentale cu care plecase de-acasă – dimpotrivă, ele se consolidaseră prin simbioză.

Compania ei reconfortantă oferea Irinei reperul, legătura cu pământul de care avea nevoie ori de câte ori mintea ei, prin excelență logică, amenința să se piardă în abstractizări.

„Când sunt cu tine, parcă m-aș întoarce acasă!“, îi mărturisea, recunoscătoare. Formau genul de cuplu care, prin empatizare, își instituiseră un fel de identitate proprie, perfect compatibilă.

Răzvan se conformă aducându-i sticla de rachiu și fata trase o dușcă zdravănă.

— Iaca-șe! exclamă cu satisfacție, amu, despre ce vorovirăți?

— Îl încolțirăm... ptiu, că m-am molipsit! Tocmai îi ceream lui Toma să-și justifice existența, îi făcu el o scurtă dare de seamă.

— Greșit, interveni Irina, îi ceream să-și justifice justificarea existenței.

Răzvan răspunse printr-un gest echivoc pe care Adina îl interpretează drept obscen și-l sancționează imediat, aruncându-i în cap bățul cu care-și curăța bocancii.

— Da' ce-am făcut? protestă el.

Oficial, treceau drept un cuplu, însă interdicțiile și habotnicia ei în cele ce priveau relațiile intime, făceau să-i dea mai mult aparența unei camaraderii de modă veche în care „pretendentul” sau „aspirantul” – cum îl ironiza Toma –, trebuia să-și dovedească vrednicia, pentru a se arăta demn de grațiile domniței.

Undeva, în fundal, Liviu se apucase să taie vreascurile. Vocea lui se auzea în contrapunct cu loviturile de topor:

— Sunt curios să aflu, poc! care sunt, poc! convingerile metafizice, poc! ale tânărului nostru prieten, poc!

Lui Toma îi lăsa impresia că-și scurtează replicile care amenințau să devină prea lungi.

— N-am prea înțeles, răspunse Irina. Ne-a îndrugat o teorie despre nu știu ce introiecție din care se fructifică operele marilor maeștrii. O aiureală care nu-i justifică decât propria-i fugă de adevăr...

Toma sări în picioare, contrariat:

— Desfid pe oricare dintre voi să răspundă cinstit la această întrebare! spusese asta fixând-o cu privirea. Începe tu, că tot te-ai erijat în procuror.

— Haha, ce te-aprinzi așa băiete!?! Asta-i o discuție între prieteni, nu o pledoarie în fața instanței.

— Te rog, prietene Robespierre, s-auzim! De ce ai ales sociologia?

Irina îi susțu privirea într-un duel mut, apoi cedă și privi amuzată în jurul ei. Tăcerea celorlalți se colora în așteptare.

— Raspunde-i, dragă! îi strigă Liviu, că nu-ți taie nimeni capul. POC! izbi toporul și toți izbucniră în râs. Însă atmosfera nu se destinse. În aer fermentau resentimentele unei rivalități mai vechi.

Nu-i plăcea să fie în centrul atenției și îndrăzneala lui Toma i se părea aproape o necuviință. Ținea la el. Își făcuse o profesie de credință din a-l motiva să-și exercite talentul, de unde și aparenta cruzime cu care îi biciuia delăsarea. Un motiv în plus să se simtă trădată de nerecunoștința lui.

— E simplu! hotărî ea să-i dea o replică usturătoare. Din dorința de a contribui la dezvoltarea societății, de a crea niște principii coordonatoare valide, care să ajute la o mai bună organizare.

Roși la auzul propriilor stereotipii. În privința asta nu se putea exprima altfel decât discursiv, școlărește, ceea ce-i spori iritarea. Toma îi simți imediat nesiguranța.

— Atât?! Oho, cât altruism! Să te sacrifici pentru binele umanității... Ce poate fi mai înălțător?

— Și ce-i rău în asta? sări Adina în apărarea prietenei sale. De când e rușine să-ți pui viața în slujba unui ideal? Anarhistule!

— Dar ce ideal? Forma de orgaizare a fost întotdeauna subordonată intereselor politice. S-ar putea să constați că principiile coordonatoare în care ai crezut nu mai sunt valide în raport cu noua orientare politică. Ce te faci atunci? Cât de adaptabil poate fi un ideal bolnav de relativism?

Începuse să se întunece. Răzvan alimenta focul cu lemnele stivuite conștiincios în apropiere. Flăcările se înălțau, reflectându-se scâpărător în ochii celor două fete. Liviu li se alătură după ce verificase încă o dată stabilitatea corturilor.

— Sper să nu plouă la noapte, spuse el, aparent fără nicio legătură.

— Aici, te înșeli!

„Hop, se reiau ostilitățile“, gândi Răzvan, frecându-și ochii ce-l usturau din pricina fumului.

— Și e firesc, în calitate de profan. Societatea nu e o structură fosilizată. Ceva ale cărei norme să poată fi stabilite prin deducție matematică (deși sunt câțiva sociologi de seamă care m-ar putea contrazice). E un organism viu în plin proces evolutiv. Nouă ne revine rolul de mediatori, de observatori și coordonatori. Nu ne raportăm la legile ei ca la Sfânta Scriptură.

— Spune-le asta foștilor membrii de partid! Celor care și-au irosit tinerețea luptând, năzuind, asupra, ucigând la nevoie (câte sacrificii nu presupune un ideal), dar, mai ales, CREZÂND

că participă la construirea unei societăți noi – a omului nou, cel ce-avea s-aducă bunăstarea și fericirea generațiilor viitoare. Unde înscriem efortul, dăruirea sau ce altceva o fi fost... la eșecuri sau la nereușite?

Aici toată lumea începu să vorbească în același timp, fiecare dornic să-și aducă propriile lămuriri. Liviu ridică mâna.

— Vă rog, dacă-mi dați voie! Se făcu liniște. Deși nu intenționam să intervin în dezbateră voastră, căci pentru mine o existență care nu se justifică prin ea însăși nu merită justificată. Toma încerca să obiecteze, dar Liviu ridică din nou mâna și acesta tăcu. Autoritatea lui nu se impunea datorită vârstei, vădit mai înaintate decât a celorlalți și nici a staturii monumentale. Avea în mișcări acea economie de gesturi care conferă prestanță prin precizie și lipsă de afectare. „Te face să te gândești la un șef de trib amero-indian“, gândi Toma, așteptându-se, dintr-o clipă în alta, să-l vadă scoțând pipa păcii.

— Cred că diferendul vostru pornește de la felul deosebit în care înțelegeți conceptul de „identitate“.

„A uitat să zică Howgh!“, gâdește.

— Păi, atunci e simplu, exclamă Răzvan împăciuitor, zi, mă, ce-i aia identitate și să încheim odată povestea asta, că începe să mă calce pe nervi!

Toate privirile se îndreptară spre Liviu, cu atenția elevilor în așteptarea soluției.

— În concepția mea, identitatea e un lucru virtual. Ea nu se poate defini empiric, nefiind un dat natural analizabil pe criterii obiective. O posibilă conceptualizare se poate traduce prin tensiunea dintre doi poli – între ceea ce individul dorește să fie (sinele ideal), respectiv, pictorul, în cazul de față, și ceea ce văd ceilalți în el (sinele limitat). Pentru ca omul să rămână în contact cu realul, spune Heidegger, trebuie să intre în uniformitate – „Un om fără uniformă dă astăzi impresia de irealitate, ca un corp străin în lumea noastră“. În sensul ăsta, educația și statutul ocupațional sunt principalii catalizatori ai...

— Și ce se întâmplă când la capitolul educație (înțelegând condiționare) ești deficitar, iar ocupația încă nu și-a cimentat statutul? îl întrerupse Toma pe un ton provocator, uitând că, mai înainte, chiar el fusese promotorul unei astfel de opinii. Numai pentru o clipă, căci răspunsul lui Liviu îl surprinse în mod neașteptat.

— Atunci, îți rămâne moartea.

Până și Răzvan, abstras după ce Adina își lăsase trupul voluptuos să se sprijine pe pieptul lui, fu trezit din adorație. Liviu își consumă în tăcere momentul de maximă audiență, apoi continuă pe același ton egal cu sine însuși.

— Cu sensul simbolic, deoarece tot Heidegger spune că oamenii își formează cu adevărat o identitate doar după confruntarea cu moartea. Cu alte cuvinte, spaima de increat îi face să-și aleagă din infinitatea posibilităților o formă de manifestare a sinelui, o formă acreditată social *a felului în care omul trebuie să fie*. El numește asta încercarea de a scăpa de moartea prin ambiguitate.

— Cu alte cuvinte, interveni Toma, adresându-se celorlalți, Liviu, cu înțelepciunea marelui spirit, ne oferă o porțiță de ieșire, calea de mijloc a convenției unde, îndeobște, se prostituează idealurile scăpătate ale primei tinereți... Pofțiți, domnilor, casa de toleranță a ideilor primite de-a gata vă așteaptă!

Vorbea pe același ton, parodiind atitudinea puțin afectată a celuilalt. Se opri când surprinse expresia Irinei. Fata îl fixa cu un soi de uimire ultragiată și ochii ei, în care se reflecta lumina jucăușă a focului, păreau literalmente că aruncă văpăi. „Cum îndrăznești!” – spunea expresia lor.

Lui Toma i se părea că exhibă un devotament exagerat pentru acest... intrus cu care venise. Era prima oară când Liviu îi însoțea și când Irina i-l prezentase, numindu-l „prietenuțel meu”, Toma avusese un mic puseu de gelozie, căci sub aparenta camaraderie, avusese impresia că între ei se țesea un sentiment mai profund, bazat pe un atașament real.